

SEKURITIZACIJA ISLAMA I MUSLIMANA

Hikmet KARČIĆ

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava
karcichikmet@gmail.com

SAŽETAK: Ovaj rad istražuje sekuritizaciju islama i muslimana kao složen i višedimenzionalan globalni fenomen, koji je posebno došao do izražaja nakon događaja 11. septembra 2001. godine. Sekuritizacija, proces pretvaranja društvenih pitanja u sigurnosna, rezultirala je u značajnoj promjeni percepcije islama i muslimana, prikazujući ih kao glavne sigurnosne prijetnje. Fenomen se manifestira različito u različitim regijama, uključujući stroge zakone poput Zakona o patriotizmu u SAD-u, ugnjetavanja muslimana Ujgura u Kini i državnu kontrolu islamskih praksi u Rusiji. Ovaj rad analizira duboke posljedice sekuritizacije, uključujući stigmatizaciju i marginalizaciju muslimanskih zajednica, promjene u međunarodnim odnosima i domaćim politikama te izazove postavljene slobodi vjeroispovijesti i demokratskim načelima. Istovremeno, rad iznosi kritičke perspektive koje zagovaraju nijansiran pristup u razumijevanju islama i muslimanskih društava te naglašava važnost rješavanja korijenskih uzroka radi efikasnije borbe protiv radikalizacije. Autor se zalaže za uravnotežen pristup koji promovira dijalog, inkluzivne politike i međunarodnu suradnju, ističući značaj pluralizma i tolerancije u razbijanju narativa sekuritizacije.

Ključne riječi: sekuritizacija muslimana, islamofobija, stigmatizacija i marginalizacija, sloboda vjeroispovijesti, ekstremizam, terorizam

Uvod

Sekuritizacija, koja se definiše kao "proces transformacije određenih pitanja u sigurnosna pitanja" (Malnar, 2015), složen i višedimenzionalan fenomen u globalnoj politici, predmet je intenzivne rasprave, posebno u eri nakon terorističkih napada 11. septembra 2001. godine. Ovaj koncept, ukorijenjen u području međunarodnih odnosa, odnosi se na proces gdje države ili skupine država prikazuju određena pitanja kao pitanja sigurnosti, čime se opravdavaju izvanredne mjere za njihovo upravljanje ili suzbijanje. U slučaju islama i muslimana, proces sekuritizacije uključuje prikazivanje religije, i po produžetku, njenih sljedbenika, kao značajne sigurnosne prijetnje. Ovaj

rad istražuje porijeklo, razvoj i implikacije sekuritizacije islama.

Putanja sekuritizacije islama može se pratiti kroz različite povijesne i geopolitičke epohe. Međutim, katalizator koji je ovu temu doveo u središte globalne svijesti bio je nesumnjivo teroristički napad 11. septembra 2001. godine u Sjedinjenim Američkim Državama. Ti napadi ekstremista doveli su do duboke promjene u globalnim stavovima prema islamu i muslimanima. Neposredno nakon napada, vlade, posebno na Zapadu, počele su gledati i tretirati islam ne samo kao religiju, već kao potencijalni izvor terorizma i radikalizacije. Autori Barry Buzan, Ole Wæver i Jaap de Wilde u svom ključnom djelu *Security: A New Framework for Analysis* pružaju

teorijski okvir za razumijevanje ovog fenomena, ilustrirajući kako se neka pitanja mogu premjestiti iz područja normalne politike u područje izvanredne politike, time legitimizirajući izvanredne mjere u ime sigurnosti. (Buzan et al., 1998)

Implikacije sekuritizacije

Sekuritizacija islama nije ujednačena i manifestira se različito u različitim globalnim kontekstima. U zapadnim zemljama to često uključuje stroge imigracijske politike, pojačan nadzor nad muslimanskim zajednicama i provođenje strategija protuterorizma koje nesrazmjerno utječu na muslimane. Zakon o patriotizmu (Patriot Act) u Sjedinjenim Državama, naprimjer, ilustrira zakonodavne

odgovore rođene iz sekuritizacije islama, koje daju vladi široke ovlasti u području nadzora i pritvaranja. (Abramson and Godoy, 2006) Nasuprot tome, u zemljama poput Kine i Indije sekuritizacija islama isprepliće se sa širim etničkim i regionalnim pitanjima. Postupanje s muslimanima Ujgurima u kineskoj regiji Xinjiang, gdje se politike vlade opravdavaju pod krinkom borbe protiv ekstremizma, služi kao oštar primjer kako sekuritizacija može dovesti do teških kršenja ljudskih prava, ali i masovnih zločina. (Byler, 2019)

Društvene i političke implikacije sekuritizacije islama su duboke. Jedan od najznačajnijih utjecaja je stigmatizacija i marginalizacija muslimanskih zajednica. Ovaj proces često vodi do islamofobije, gdje se muslimani promatraju kroz prizmu sigurnosnih prijetnji, a ne kao građani ili ljudska bića s različitim iskustvima i perspektivama. Priroda ove stigmatizacije može se posmatrati u različitim sferama, uključujući medijsku reprezentaciju, politički diskurs i svakodnevne interakcije. Saidov (Edward Said) koncept orijentalizma posebno je relevantan ovdje, jer naglašava kako Zapad konstruira znanje o Istoku, često vodeći do monolitnog i negativnog prikaza istočnih društava i kultura, uključujući islam. (Said, 1978)

Kritičke perspektive o sekuritizaciji islama tvrde da ovaj pristup nije samo nepravedan prema muslimanima, već je i kontraproduktivan u rješavanju stvarnih izazova terorizma i radikalizacije. Kritičari zagovaraju suptilnije razumijevanje islama i muslimanskih društava, naglašavajući potrebu za razlikovanjem između djelovanja ekstremističkih skupina i uvjerenja šire muslimanske populacije. Nadalje, ističu važnost rješavanja temeljnih pitanja kao što su političko isključivanje, socijalna nejednakost i prigovori vanjskoj politici, koji mogu doprinijeti radikalizaciji. (Kundnani, 2014)

Napori za suprotstavljanje negativnim efektima sekuritizacije islama usmjereni su na promovisanje međukulturnog dijaloga, povećanje

razumijevanja islama i muslimanskih kultura, te provođenje inkluzivnih i pravednih politika. Ti napori imaju za cilj razgradnju stereotipa, poticanje uzajamnog poštovanja i izgradnju mostova između različitih zajednica. Obrazovne inicijative, programi medijske pismenosti i reforme politika su među strategijama koje se koriste za osporavanje narativa sekuritizacije i stvaranje inkluzivnijeg i pravednijeg društva.

Borba protiv ekstremizma

Nadalje, sekuritizacija islama i borba protiv ekstremizma su usko povezani, a ova veza postaje sve vidljivija u globalnom kontekstu. U svjetlu borbe protiv ekstremizma, vlade i sigurnosne agencije često koriste sekuritizaciju islama kao opravdanje za širok spektar mjera, uključujući vojne operacije, obavještajne aktivnosti i drastične zakonske mjere koje ciljaju na muslimanske zajednice.

Borba protiv ekstremizma često se provodi kroz antiterorističke zakone i politike koje mogu imati ozbiljne posljedice na osnovna prava i slobode. Primjerice, u mnogim zapadnim zemljama zakoni usmjereni na borbu protiv terorizma omogućavaju vlastima da provode širok nadzor i ograničavaju slobodu izražavanja, okupljanja i druge aktivnosti muslimanskih zajednica. Ovo često dovodi do osjećaja nepovjerenja i otuđenja među muslimanima, što može potencijalno pridonijeti socijalnoj fragmentaciji i radikalizaciji. (Giannaros, 2009)

U kontekstu međunarodnih odnosa, borba protiv ekstremizma također utječe na vanjsku politiku i međunarodnu suradnju. Pojedine države često su angažirane u vojnim intervencijama i suradnji s drugim zemljama u ime borbe protiv terorizma, što može imati implikacije na međunarodne odnose i regionalnu stabilnost. Osim toga, borba protiv ekstremizma i sekuritizacija islama igraju ulogu u oblikovanju migracijskih politika, utječući na stavove i politike prema izbjeglicama i migrantima iz muslimanskih zemalja. (Kepel, 2004)

U svjetlu ovih izazova, važno je razviti višedimenzionalne pristupe koji se ne oslanjaju isključivo na sigurnosne mjere. To uključuje jačanje međunarodne suradnje na području obrazovanja, socijalne integracije i ekonomske podrške, kao i poticanje dijaloga i razumijevanja među različitim kulturama i vjerskim zajednicama. Ključno je promovirati pluralizam i toleranciju, kako unutar društava tako i u međunarodnim odnosima, kako bi se suprotstavili polarizaciji i ekstremizmu koji se mogu hraniti sekuritizacijom islama.

Zabrana burke

Prema profesoricu Jocelyne Cesari s Univerziteta u Birminghamu, širenje zabrane burke u Evropi, koje može izgledati kao opće ograničenje vjerskih običaja u sekularnim državama, zapravo odražava dublji trend sekuritizacije islama, osobito nakon događaja 11. septembra. Primjerice, uvođenje zabrane burke u zemljama poput Danske i Nizozemske, dok istovremeno ne zabranjuju nošenje vela, ukazuje na to da se islamske prakse sve više percipiraju kroz sigurnosnu prizmu. Ovaj trend utječe na svakodnevne administrativne i zakonodavne aktivnosti, ograničavajući vjerske slobode. Islamski običaji, posebno oni vidljivi kao što je nošenje burke, često se tumače ne kao vjerske prakse već kao simboli pripadnosti ideologiji koja se smatra prijetnjom evropskim društvima. Takva percepcija muti granicu između međunarodne i domaće politike, gdje se čak i standardne politike poput obrazovanja i ekonomske integracije interpretiraju kroz prizmu "rata protiv terora". To je dovelo do toga da su evropske zemlje postrožile kontrolu imigracije, naročito za muslimane, uvodeći testove građanske integracije s kulturnim i vjerskim pitanjima kako bi se procijenila usklađenost s liberalno-sekularnim vrijednostima. Ove mjere, donesene u ime sigurnosti, predstavljaju politički pomak gdje se islamske prakse interpretiraju kao indikatori političkog radikalizma, što

dovodi do pojačane državne kontrole nad religijama općenito i predstavlja ozbiljan izazov vjerskim slobodama i demokraciji u Evropi. (Cesari, 2018)

Dodatno, Cesari navodi da se sekuritizacija očitovala na različite načine, uključujući odbijanje državljanstva zbog vjerskih praksi. Primjerice, u Francuskoj je 2004. godine zabrana vjerskih simbola u javnim školama bila motivirana laicitetom, međutim, zabrana burke proizlazi iz sve većih sigurnosnih zabrinutosti. To se vidjelo u pokušajima zabrane burkinija i slučajevima gdje su specifične vjerske prakse, kao što je nošenje burke ili odbijanje rukovanja s dužnosnicima suprotnog spola, dovele do odbijanja državljanstva. Ovakav pristup nije ograničen samo na Francusku; slične rasprave i politike pojavile su se širom Evrope, utječući na većinu islamskih aktivnosti, od kretanja imama do primjene islamskih propisa u brakovima i razvodima. Istraživanja su pokazala značajan porast diskriminacije od strane vlade i društva prema muslimanima od 2001. godine, trend koji je nehotice doveo do povećane diskriminacije prema drugim vjerskim skupinama, uključujući Židove i kršćane. Ova situacija ističe šire posljedice sekuritizacije islama, gdje se vjerske prakse sve više smatraju mogućim pokazateljima političkog nasilja, dajući vladama veće mogućnosti za kontrolu vjerskih izraza i postavljajući ozbiljne izazove načelima vjerske slobode i demokratije u Evropi.

Sekuritizacija islama i muslimana u Rusiji

Historijski gledano, islam u Rusiji oblikovan je težnjama zemlje za ekspanzijom, posebno na Kavkazu i u Srednjoj Aziji. Tokom sovjetskog razdoblja, vjerske prakse, uključujući i islamske, bile su potisnute pod ateističkom politikom komunističke države. Međutim, pad Sovjetskog Saveza označio je preporod islamske svijesti uz pojavu novih država s muslimanskom većinom u regiji. Ovaj preporod, zajedno s čečenskim

ratovima 1990-ih i početkom 2000-ih, značajno je promijenio percepciju Rusije o islamu kao sigurnosnoj prijetnji. (Hahn, 2007)

Nakon terorističkih napada 11. septembra, globalne promjene stava prema islamu dodatno su utjecale na rusku politiku. Putinova administracija iskoristila je narativ globalnog rata protiv terorizma, pozicionirajući svoje akcije u Čečeniji i drugim regijama s muslimanskom većinom kao dio šire borbe. Ovo preusmjeravanje omogućilo je Rusiji da opravda svoje oštre taktike u tim područjima pod izgovorom borbe protiv terorizma, često zamagljujući razliku između stvarnih sigurnosnih operacija i suzbijanja političkog disidenstva. (Malashenko, 2011)

Na institucionalnoj i zakonodavnoj ravni, Rusija je implementirala zakone i politike koje su imale dubok utjecaj na njezinu muslimansku populaciju. Zakonodavstvo usmjereno na suzbijanje ekstremizma kritikovano je zbog svojih nejasnih definicija, omogućujući njegovu primjenu u širokom rasponu konteksta, često na štetu muslimanskih pojedinaca i zajednica. Vlada je također preuzela kontrolu nad islamskim institucijama, promičući državno odobrenu verziju islama i suzbijajući ekstremističke ili separatističke ideologije. To je uključivalo uspostavu državno kontroliranih islamskih obrazovnih ustanova i nadzor nad vjerskim imenovanjima, dodatno jačajući državni utjecaj na islamske prakse. (Stepanova, 2010)

Na društvenoj razini, sekuritizacija islama u Rusiji dovela je do značajnih posljedica, posebno u pogledu etničkih i vjerskih odnosa. Muslimani, posebno oni s Kavkaza i iz Srednje Azije, suočavaju se s diskriminacijom i često se gleda na njih sa sumnjom. Stapanje etničkog i vjerskog identiteta u ruskom diskursu dodatno komplicira ovu problematiku, doprinoseći porastu islamofobije i ksenofobije unutar ruskog društva.

Za muslimanske zajednice u Rusiji, snalaženje u ovom okruženju bilo je izazovno. Iako porast islamskog ekstremizma u nekim regijama, posebno

na Sjevernom Kavkazu, predstavlja legitimne sigurnosne izazove, širok pristup borbi protiv terorizma često je rezultirao otuđenjem i stigmatizacijom cijelih zajednica, potencijalno potičući radikalizaciju umjesto njezinog suzbijanja. (Souleimanov, 2015)

Sekuritizacija islama u Rusiji također je povezana s međunarodnim odnosima i geopolitičkim strategijama zemlje. Rusko angažiranje s muslimanskim većinskim zemljama, posebno na Bliskom istoku i u centralnoj Aziji, pod utjecajem je njezina unutarnjeg stava prema islamu. Ovaj dvostruki pristup, gdje Rusija nastoji održavati privredne i vojne partnere s muslimanskim državama dok provodi stroge politike na domaćem terenu, ima potencijal utjecati na njezin međunarodni položaj. (Tsygankov, 2013)

Kritičari ruskog pristupa sekuritizaciji islama naglašavaju rizike od poistovjećivanja vjerskih praksi s ekstremizmom. Organizacije za ljudska prava redovno su izražavale zabrinutost zbog zloupotreba u ime borbe protiv terorizma, uključujući mučenje, proizvoljna pritvaranja i izvanredne egzekucije. Nedostatak jasne razlike između nasilnog ekstremizma i mirnih vjerskih praksi može otežati učinkovitu borbu protiv terorizma i doprinijeti radikalizaciji muslimanske mladeži. (Human Rights Watch, 2017)

Zaključak

Sekuritizacija muslimana, kako je analizirano u ovom tekstu, otkriva složen i višestruki globalni fenomen, duboko izmiješan s geopolitičkim, društvenim i kulturnim dinamikama. Period nakon 11. septembra 2001. obilježila je značajna promjena u percepciji islama i muslimana, što je dovelo do njihovog prikazivanja kao glavnih sigurnosnih prijetnji. Ovaj proces, koji se proteže izvan samih političkih odgovora na terorizam, očitovao se u različitim oblicima u različitim regijama, od strogog Zakona o patriotizmu u Sjedinjenim Državama, do masovnih zločina nad muslimana Ujgura

u Kini i opsežne državne kontrole nad muslimanima u Rusiji.

Ova raširena sekuritizacija ima du-boke posljedice. Doprinijela je stigma-tizaciji i marginalizaciji muslimanskih zajednica. Izjednačavanje islamskih praksi s političkim radikalizmom, kako se vidi u evropskim zabranama burki

i drugih vjerskih simbola, predstavlja značajan izazov slobodi vjeroispovi-jesti i demokratskim načelima. Dalje, institucionalni i zakonodavni odgovo-ri, iako namijenjeni borbi protiv eks-tremizma, često zamagljuju granice između stvarnih sigurnosnih mjera i suzbijanja političkog disidenstva,

kršeći temeljna ljudska prava. U za-ključku, sekuritizacija islama i musli-mana proizvela je veliki broj posljedica, uključujući eroziju građanskih sloboda i ojačavanje straha od muslimana. Jačanjem desničara danas u Evropi, može se očekivati radikalizacija ovog stanja u budućnosti.

Literatura

- Abramson, Larry and Maria Godoy. "The Patriot Act: Key Controversies." NPR. 14 February 2006.
- Andrei P. Tsygankov (2016). *Russia's Foreign Policy: Change and Continuity in National Identity*, London: Rowman & Littlefield.
- Buzan, Barry; Wæver, Ole; de Wilde, Jaap (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. Lynne Rienner Publishers.
- Byler, Darren (2019). *Terror Capitalism: Uyghur Dispossession and Masculinity in a Chinese City*. Duke University Press
- Cesari, Jocelyne. "Securitization of Islam and Religious Freedom", Berkeley Center for Religion, Peace and World Affairs, Georgetown University, <https://berkeleycenter.georgetown.edu/posts/securitization-of-islam-and-religious-freedom>
- Ekaterina Stepanova (2011). "The Role of Information Communication Technologies in the "Arab Spring" *PONARS Eurasia Policy Memo*, 159.
- Emil Souleimanov (2015). "An ethnography of counterinsurgency: kadyrovtsy and Russia's policy of Chechenization", *Post-Soviet Affairs*, 31, 2, 91-114.
- Giannaros, Spiros Jason (2009). *Terrorism in the Wake of the Cold War Order*, PhD Thesis, Georgetown University.
- Gordon M. Hahn (2007). *Russia's Islamic Threat*, New Haven: Yale University Press.
- Human Rights Watch, "World Report 2017: Russia", <https://www.hrw.org/world-report/2017/country-chapters/russia>.
- Kepel, Gilles (2004). *The War for Muslim Minds: Islam and the West*. Belknap Press of Harvard University Press
- Kundnani, Arun (2014). *The Muslims Are Coming! Islamophobia, Extremism, and the Domestic War on Terror*. Verso Books.
- Malashenko, A. V., & Nuritova, A. (2009). "Islam in Russia" *Social Research*, 76, 1, 321-358. <http://www.jstor.org/stable/40972148>
- Malnar, D. (2015). "Sigurnost okoliša – između aktivizma i sekuritizacije", *Sociologija i prostor*, 53, 1, 59-76.
- Said, Edward (1978). *Orientalism*. Pantheon Books.

الموجز

الإسلام والمسلمون - قضية أمنية

حكمت كارتشيتش

يبحث هذا المقال مسألة أمنة الإسلام والمسلمون (الأمننة - تحويل القضايا الاجتماعية إلى قضايا أمنية) بوصفها ظاهرة عالمية معقدة ومتعددة الأبعاد، والتي برزت إلى الواجهة بشكل خاص بعد أحداث 11 من سبتمبر 2001. إن عملية تحويل القضايا الاجتماعية إلى قضايا أمنية، أدت إلى تغيير كبير في النظرة إلى الإسلام والمسلمين، وتصويرهم على أنهم التهديد الأمني الرئيس. وتأخذ هذه الظاهرة صورا مختلفة باختلاف المناطق، بما في ذلك القوانين الصارمة مثل قانون مكافحة الإرهاب في الولايات المتحدة، وقمع مسلمي الإيغور في الصين، وتحكم الدولة بالممارسات الإسلامية في روسيا. يحلل هذا المقال العواقب العميقة لهذه الظاهرة، بما في ذلك وصم المجتمعات المسلمة وتهميشها، والتغيرات في العلاقات الدولية والسياسات المحلية، والتحديات التي تواجه حرية الدين ومبادئ الديمقراطية. وفي الوقت نفسه، يقدم المقال وجهات نظر نقدية تدعو إلى اتباع نهج دقيق في فهم الإسلام والمجتمعات المسلمة، ويؤكد على ضرورة معالجة الأسباب الجذرية حتى يضمن محاربة التطرف بفعالية أكبر. يدعو الكاتب إلى اتباع نهج متوازن يعزز الحوار والسياسات الشاملة والتعاون الدولي، مع التركيز على أهمية التعددية والتسامح في كسر خطاب الأمننة.

الكلمات الرئيسية: أمنة المسلمين، الإسلاموفوبيا، الوصم والتهميش، حرية الدين، التطرف، الإرهاب.

Summary

SECURITIZATION OF ISLAM AND MUSLIMS

Hikmet Karčić

This article probes into the phenomenon of securitisation of Islam and Muslims as a multidimensional and complex phenomenon, which has been emphasised particularly after the September 11 event. Securitisation, the process of transforming a social issue into a security issue, resulted in a significant change in the general perception of Islam and Muslims as such, presenting them as a major factor of threat to security. This phenomenon is manifested differently in differing regions and it includes strict laws like the USA Patriot Act, prosecution of Muslim Uighurs in China and the state control of Islamic practice in Russia. This article analyses the profound effects of securitisation, including stigmatization and marginalization of Muslim communities, changes in international relations and domestic policies, as well as challenges facing religious freedom and democratic principles. At the same time, the article presents critical perspectives proposing a nuanced approach to understanding Islam and Muslim societies and stresses the significance of solving the root issues in order to have more effective results in the struggle against radicalisation. The author here advocates a balanced approach which would promote dialogue, inclusive policies and international cooperation by stressing the significance of pluralism and tolerance in an effort to discourage the narratives of securitisation.

Keywords: securitisation of Muslims, islamophobia, stigmatisation and marginalisation, religious freedom, extremism, terrorism